

Γιώργος Σταμάτης

Το ξεδόντιασμα του τίγρη από την αγορά

Αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τη Συμφωνία του Bretton Woods, την οποία υπέγραψαν όλα τα κράτη του λεγόμενου τότε δυτικού κόσμου, το αμερικανικό δολάριο κατέστη σχεδόν το μοναδικό νόμισμα διεθνών συναλλαγών και αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών σε ξένο συνάλλαγμα.* Λέμε σχεδόν, διότι μέχρι τη δεκαετία του 1960 την ίδια λειτουργία είχε εν μέρει και η στεργλίνα, τουλάχιστον στα κράτη της Κοινοπολιτείας.

Το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών των νομισμάτων προς το δολάριο και τον δολαρίο προς το χρυσό κατέρρευσε το 1971. Ωστόσο, το δολάριο συνέχισε να παραμένει το μοναδικό νόμισμα διεθνών συναλλαγών και συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών – και μάλιστα ισχυροποιημένο σ' αυτή τη λειτουργία του μετά την έκπτωση της στεργλίνας και του χρυσού.

Τι προϋποθέσεις πρέπει να πληροί ένα νόμισμα για να δύναται να επιτελεί τις προαναφερθείσες λειτουργίες του νομίσματος των διεθνών συναλλαγών και των συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών; Τρεις κυρίως.

Πρώτον: Οι αντισυμβαλλόμενοι στις διεθνείς συναλλαγές πρέπει να έχουν εμπιστοσύνη σ' αυτό το νόμισμα, πρέπει δηλαδή να έχουν βάσιμους λόγους να πιστεύουν ότι η αξία του ως προς τα άλλα νομίσματα δεν θα μεταβληθεί ξαφνικά προς τα κάτω, αλλά,

αν δεν αυξηθεί, θα παραμείνει τουλάχιστον σταθερή. Διότι αναλογισθείτε τι θα σημαίνει για μια επιχείρηση της Ευρωζώνης, η οποία πωλεί σήμερα σε κάποιον εκτός Ευρωζώνης εμπορεύματα αξίας ενός εκατομμυρίου δολαρίων, πληρωτέα, ας πούμε, σε τρεις μήνες, αν μετά από τρεις μήνες το ευρώ είχε ανεβεί από π.χ. 1,3 δολάρια ανά ευρώ στα 1,4 δολάρια ανά ευρώ και το δολάριο είχε πέσει αντιστοίχως από 0,77 ευρώ ανά δολάριο στα 0,71 ευρώ ανά δολάριο. Όταν η εν λόγω επιχείρηση εισέπραττε μετά από τρεις μήνες το ένα εκατομμύριο δολάρια και πήγαινε να το μετατρέψει σε ευρώ, θα ανακάλυπτε ότι θα έπαιρνε 710.000 ευρώ και όχι 770.000 ευρώ, όπως ανέμενε ότι θα πάρει όταν έκλεινε τη δουλειά. Και θα μου πείτε: Γιατί να θέλει να μετατρέψει τα δολάρια σε ευρώ; Μα επειδή, ως επιχείρηση στην Ευρωζώνη πληρώνει τα έξοδά της, μισθούς κλπ., σε ευρώ.

Θα αντιτείνετε: Μα μπορεί να κάνει ένα αντίστοιχο swap. Δηλαδή σήμερα, που έκλεισε τη δουλειά, να πουλήσει για ημερομηνία τρεις μήνες μετά τα δολάρια που θα εισπράξει τότε αντί ευρώ. Ασφαλώς. Μόνον που αυτό κοστίζει κατιτίς. Κι επίσης θα πρέπει να είναι μεγάλη επιχείρηση για να μπορεί να διεκπεραιώνει τέτοιες τραπεζικές εργασίες. Έτσι λοιπόν η προϋπόθεση της εμπιστοσύνης παραμένει.

Δεύτερον: Έστω λοιπόν ότι αυτή η εμπιστοσύνη είναι δεδομένη. Αυτό και μόνον

* Και ο χρυσός, η αξία του οποίου είχε από τη Συνθήκη του Bretton Woods καθοριστεί στα 34 δολάρια ανά ουγκιά, αποτελούσε βέβαια μέρος των αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών. Αυτή την ιστορία χρυσού και δολαρίων εγγράφει το Gold Pool, το οποίο αγόραζε και πωλούσε κάθε ποσότητα χρυσού στην τιμή των 34 δολαρίων ανά ουγκιά. Την ίδια υποχρέωση είχαν και οι Κεντρικές Τράπεζες.

όμως δεν αρκεί. Το ελβετικό φράγκο είναι, όπως ήταν και παλαιότερα το μάργκο, ένα σταθερό νόμισμα και η εμπιστοσύνη σ' αυτό δεδομένη. Αυτό όμως δεν αρκεί. Το εν λόγω νόμισμα πρέπει επίσης να είναι στη διεθνή αγορά σε επαρκείς για τις διεθνείς συναλλαγές ποσότητες διαθέσιμο. Το ελβετικό φράγκο και το γερμανικό μάργκο δεν ήταν ποτέ σε αυτές τις ποσότητες διαθέσιμα. Και γι' αυτό δεν έγινε κανένα από αυτά νομίσματα των διεθνών συναλλαγών και των συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών. Η επάρκεια του εν λόγω νομίσματος είναι λοιπόν η δεύτερη προϋπόθεση.

Τρίτον. Και πώς προκύπτει αυτή η επάρκεια; Πώς γίνεται, για να γίνουμε συγκεκριμένοι, να κυκλοφορούν στην παγκόσμια αγορά τόσα πολλά δολάρια, ώστε το μεγαλύτερο μέρος των διεθνών συναλλαγών να διεκπεραιώνεται σε δολάρια; Πώς μπορούν να βγουν αυτά τα δολάρια από τις ΗΠΑ; Ένας τρόπος υπάρχει μόνον: οι ΗΠΑ να αγοράζουν απ' όλο τον υπόλοιπο κόσμο περισσότερα εμπορεύματα απ' όσα πωλούν αυτές σ' αυτόν – και δη εν τέλει σε δολάρια. Χοντρικά ειπωμένο: το εκάστοτε ετήσιο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου των ΗΠΑ τροφοδοτεί την παγκόσμια αγορά με νέα δολάρια και δημιουργεί έτσι την προαναφερθείσα αναγκαία επάρκεια σε δολάρια για τη διεκπεραίωση των διεθνών συναλλαγών. Είναι αυτονόητο ότι αυτό το έλλειμμα πρέπει να είναι μεγάλο, και για να είναι μεγάλο πρέπει και η χώρα που έχει αυτό το έλλειμμα να είναι οικονομικά μεγάλη. Αυτό συμβαίνει και σήμερα με τις ΗΠΑ. Είναι διττός λόγος που παλιότερα το γερμανικό μάργκο ή το ελβετικό φράγκο δεν θα μπορούσαν να παίξουν το ρόλο που έπαιξε και παίζει το δολάριο, είναι λοιπόν ότι η γερμανική ή η ελβετική οικονομία δεν έχουν το μέγεθος της αμερικανικής κι επίσης ότι και οι δυο τους δεν

έχουν ελλείμματα στο ισοζύγιο εξωτερικού εμπορίου.

Τις τρεις αυτές προϋποθέσεις πρέπει να πληροί ένα νόμισμα που παίζει το ρόλο που προαναφέραμε, όπως τον παίζει και σήμερα ακόμη το δολάριο. Και μάλιστα ταυτοχρόνως. Και, επίσης, αδιάφορα από το πώς προέκυψαν οικονομικά, ιστορικά και πολιτικά αυτές οι προϋποθέσεις.

Γεγονός είναι ότι το δολάριο είναι και σήμερα το κύριο νόμισμα των διεθνών συναλλαγών και των συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών.

Τα πλεονεκτήματα μιας χώρας, της οποίας το νόμισμα είναι το νόμισμα των διεθνών συναλλαγών και των συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών, είναι πολύ μεγάλα. Είναι περίπου –λέμε περίπου, επειδή εδώ δεν μπορούμε να το εξηγήσουμε επακριβώς– σαν να αγοράζει η χώρα αυτή από τον υπόλοιπο κόσμο εμπορεύματα και εργοστάσια δίνοντας αντ' αυτών απλώς τυπωμένο χαρτί, εν προκειμένω δολάρια. Ίσως ορισμένοι εξ ημών ενθυμούνται ακόμη τη σύντομη συζήτηση που έγινε στα μέσα της δεκαετίας του 1970 για τα λεγόμενα «ευρωδολάρια». Επρόκειτο για το εξής: για το ότι οι Αμερικανοί, λόγω του προαναφερθέντος ρόλου του νομίσματός τους, αγόραζαν με «χαρτί», δηλαδή με τίποτα, εμπορεύματα και εργοστάσια στην Ευρώπη. Πράγματι έτσι έχει και σήμερα το πράγμα: οι ΗΠΑ, με τα συνεχόμενα διαρκή ελλείμματα του ισοζυγίου τους του εξωτερικού εμπορίου, αποκτούν με «χαρτί», δηλαδή τζάμπα, εμπορεύματα από τον υπόλοιπο κόσμο.

Αυτό το πλεονέκτημα των ΗΠΑ φαίνεται να χάνεται σιγά σιγά. Θα υπάρχει επί μακρόν, αλλά φθίνει. Και φθίνει επειδή το δολάριο πέφτει έναντι άλλων νομισμάτων, π.χ. του ευρώ. Και επειδή οι προβλέψεις είναι ότι το δολάριο θα πέφτει και στο μέλλον.

Με αυτήν την πτώση του δολαρίου όμως θα εκλείψει η πρώτη από τις προαναφερθείσες τρεις προϋποθέσεις, υπό τις οποίες είναι δυνατή η λειτουργία του ως νομίσματος των διεθνών συναλλαγών και των συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών.

Γιατί το δολάριο θα συνεχίζει να πέφτει; Ότι πέφτει είναι γεγονός. Και θα έπεφτε ακόμη περισσότερο αν η Κίνα δεν είχε αποφασίσει για τους δικούς της λόγους τα δολάρια που παίρνει από το πλεονασματικό της εμπορικό ισοζύγιο με τις ΗΠΑ να τα τοποθετεί σε αξιόγραφα των ΗΠΑ. Αν η Κίνα αποφασίσει να πράξει διαφορετικά –δεν το κάνει προς το παρόν, διότι οι ΗΠΑ προς ανταπόδοσιν δεν την πιέζουν να ανατιμήσει το νόμισμά της, πράγμα που συμφέρει την Κίνα αφού αυτό ευνοεί τις εξαγωγές της– τότε το δολάριο θα πέσει σημαντικά.

Διαβάζουμε τώρα λοιπόν στον διεθνή, αλλά και στον ελληνικό τύπο ότι το Ιράν αποφάσισε προσφάτως η Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου του να συμπεριλάβει στα συμβόλαια πώλησης πετρελαίου ρήτρα, σύμφωνα με την οποία αυτή θα μπορεί να ζητά πληρωμή σε ευρώ ή άλλα νομίσματα πλην του δολαρίου. Το σημαντικό είναι το εξής: το μέτρο αυτό δεν είναι, όπως θα έτεινε να πιστέψει κανείς, ένα πολιτικό, αλλά ένα καθαρά οικονομικό μέτρο. Ένα μέτρο που ελήφθη επειδή η Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου του Ιράν θεωρεί ότι το δολάριο δεν είναι πλέον –σε αντίθεση με το ευρώ– ένα σταθερό νόμισμα.

Βέβαια οι περισσότερες αγοραπωλησίες πετρελαίου γίνονται και σήμερα σε δολάρια. Αυτό οφείλεται όμως εν μέρει στο ότι οι ΗΠΑ μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods κατάφεραν να συμφωνήσουν με τον ΟΠΕΚ η τιμολόγηση του πετρε-

λαίου να γίνεται σε δολάρια. Το ανάγωμα αυτό δεν μπορεί όμως να αντέξει για πολύ την πίεση που ασκείται ήδη στο δολάριο. Αυτό είναι προφανές, αν αναλογισθεί κανείς ότι ήδη σήμερα πολλές Κεντρικές Τραπεζές ανακατατάσσουν τα συναλλαγματικά τους αποθέματα υπέρ του ευρώ και εις βάρος του δολαρίου. Και αναλογισθείτε ποια θα είναι η πίεση που θα ασκηθεί στο δολάριο, αν και άλλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες, όπως π.χ. η Βενεζουέλα και η Ρωσία, αρχίσουν να πουλούν το πετρέλαιό τους όχι σε δολάρια αλλά σε ευρώ. Το δολάριο λοιπόν θα πέφτει και αυτή του η πτώση θα μειώνει βαθμιαία το ρόλο του ως νομίσματος των διεθνών συναλλαγών και των συναλλαγματικών αποθεμάτων των Κεντρικών Τραπεζών. Στο βαθμό αυτό θα υποκαθίσταται στο ρόλο του αυτόν από το ευρώ ή και άλλα νομίσματα – κυρίως από το ευρώ. Για την αναγκαιία προς τοίτο αύξηση του ελλείμματος εξωτερικών συναλλαγών της Ευρωζώνης και την αντίστοιχη αύξηση της κυκλοφορίας του ευρώ εκτός Ευρωζώνης θα φροντίσει η ίδια η αγορά.

Ποιες μακροπρόθεσμες συνέπειες θα έχει αυτή η εξέλιξη για τις ΗΠΑ; Οι συνέπειες θα είναι οικονομικές και πολιτικές. Οι ΗΠΑ δεν θα δύνανται πλέον να χρηματοδοτούν στο βαθμό που το κάνουν σήμερα το έλλειμμα του ισοζυγίου των εξωτερικών συναλλαγών τους. Η χρηματοδότηση αυτή συμπεριλαμβάνει προφανώς και μεγάλο μέρος της χρηματοδότησης των ιμπεριαλιστικών πολέμων των ΗΠΑ, όπως αυτού στο Ιράκ. Σε βάθος χρόνου θα συμβεί με το δολάριο ό,τι συνέβη με τη στεργλίνα, και με τις ΗΠΑ, τηρουμένων των αναλογιών, ό,τι συνέβη με το Ηνωμένο Βασίλειο. Η αγορά θα ξεδοντιάζει σιγά σιγά τον τίγρη.